

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

Els alumnes que s'han examinat de llengua catalana a la selectivitat podien escollir entre un article de Salvador Macció o un fragment d'*El temps de les cireres*, una de les novel·les més icòniques de Montserrat Roig, publicada el 1977, després de guanyar el premi Sant Jordi. L'escriptora barcelonina tenia tan sols 30 anys, però ja era una de les veus més consolidades de la que, amb el temps, es coneixeria com la generació dels 70, on hi ha també Carme Riera, Jordi Coca i Isabel-Clara Simó.

“Va ser una autora d'un gran èxit: tenia un caràcter que arrossegava, i els seus llibres agradaven a molts lectors –recorda l'editora Pilar Beltran, d'Edicions 62–. És una autora que mai no ha deixat de ser present a les llibreries, però des de fa uns anys entre tots l'hem recuperat. A poc a poc hem aconseguit que la seva literatura hagi reviscut”. Crida l'atenció que, tot i les edicions recents de *L'hora violeta* (Edicions 62, 2020), *Tots els contes* (Rosa dels Vents, 2020) i el recull d'articles sobre feminisme *Som una ganga* (Comanegra, 2020), no s'hagi previst cap acte institucional coincidint amb els setanta-cinc anys del naixement de l'autora i els trenta de la seva mort. “Fa cinc anys només es va programar una taula rodona a l'auditori del Col·legi de Periodistes, i quan vam veure que aquest 2021 l'aniversari podia tornar a passar desapercebut ens hi vam posar”, diu Albert Fornés, que juntament amb Clara Saperas ha ideat –des de l'empresa de gestió cultural Tramoia– una sèrie d'actes per reivindicar la figura de Roig, entre els quals hi ha la gravació d'un *Ciutat Maragda* sencer dedicat a ella (aquest dissabte a la nit a Catalunya Ràdio), una taula rodona a l'Ateneu dilluns que ve i una gran festa al CCCB prevista per al 4 de setembre. “Roig és molt

més vigent que altres figures –continua Fornés–. Va tematitzar lluites com el feminisme, el catalanisme o el dret a l'avortament, i totes encara estan a l'ordre del dia. La seva obra ressona molt en el nostre present, siguin les novel·les, els contes, els articles o les entrevistes”.

Invisibilitzada

La biografia de Betsabé García va ajudar a rellançar l'escriptora “Quan vaig començar a fer recerca sobre Montserrat Roig per escriure'n la biografia em van arribar a dir: «Ningú et donarà un duro per una autora com ella», recorda Betsabé García, que va acabar publicant un llibre de referència per revitalitzar la figura de l'escriptora, *Amb uns altres ulls* (Roca, 2016). “Se'n parlava molt poc, d'ella. Era com si la seva obra hagués quedat en *standby*”.

La biografia volia “tornar a posar a la memòria col·lectiva una època oblidada, la dels anys 70”, i sobretot una figura d'una dimensió poc freqüent en la literatura catalana. “Se l'ha invisibilitzat, en part, per qüestions de gènere. Si no hagués estat una dona estaria molt més considerada –afegeix–. Cal que se la tingui més en compte, que se'n facin edicions crítiques, assajos i estudis filològics. Les commemoracions i homenatges són importants, però per sobre de tot és important llegir-la. Trobar-la a les llibreries, i també als plans d'estudi. Roig és un dels nostres clàssics”.

Pionera

“Cal tornar-li la popularitat, però amb prestigi”, diu Albert Fornés

La feina de tornar a posar a l'abast dels lectors alguns dels llibres més importants de Montserrat Roig ha sigut responsabilitat de Pilar Beltran. “Quan va morir, el 10 de novembre del 1991, jo encara estudiava a la Universitat Autònoma –diu–. Ens ho va explicar la Carme Riera i vam quedar molt trasbalsats, a classe, aquell dia”. Anys després, ja des d'Edicions 62, Beltran va aprofun-

“TENIA UN CARÀCTER QUE ARROSSEGAVA IELS SEUS LLIBRES AGRADAVEN MOLT”, DIU L'EDITORA PILAR BELTRAN

“SOM MOLTS ELS QUE VAM PASSAR PER LA FACULTAT DE PERIODISME SENSE QUE NINGÚ ENS LA MENCIONÉS”, DIU ALBERT FORNÉS

dir en l'obra de Roig a través de Josep Maria Castellet, que a més d'editar els llibres de l'escriptora havia estat molt amic seu. “Mai no ha deixat de ser una autora important del catàleg, però fa un temps, a més de les edicions de butxaca i de les escolars, em vaig plantejar de recuperar-la més a fons”, explica. Va ser així que va impulsar una edició revisada per Rosa Toran d'*Els catalans als camps nazis* (2017) –acompanyada d'una exposició al Born–, va rellançar els articles d'*Un pensament de sal, un pessic de pebre* (2018) i va demanar a Gemma Ruiz i Albert Fornés que fessin una tria de les emblemàtiques entrevistes dels anys 70 recollides a *Retrats paral·lels* (2019). “Som molts els que vam passar per la Facultat de Periodisme sense que ningú ens la mencionés, i això s'hauria de corregir –demana Fornés–. Va ser una periodista estrella i cal reivindicar-la més. Tornar-li la popularitat que va tenir, però acompanyar-la de prestigi. Aquesta és l'assignatura pendent”.

Pilar Beltran recorda una conversa recent amb Jordi Coca en què comentaven que Montserrat Roig “sempre anava un pas endavant respecte als altres, ja fos a l'hora de treballar determinats temes, de compartir la seva opinió o de provar formats com la crònica periodística”. L'editora recomana rellegir *L'agulla daurada*, on l'autora va parlar amb supervivents del setge de Leningrad durant la Segona Guerra Mundial i en va escriure un llibre a mig camí de l'assaig i el testimoni personal. “El plantejament és molt similar al de Svetlana Aleksíevitx, que va acabar guanyant el premi Nobel de literatura el 2015 –diu–. El llibre de Roig s'hi anticipa trenta anys, és del 1985”.

Actual

Una mirada complexa al feminisme i la maternitat

L'escriptora i traductora Anna Punsoda participarà en una taula rodona amb Najat El Hachmi i Car-

a
llegim

42-43

● Parlem amb Donna Leon, que publica 'Esclus del desig' ● Els contes pertorbadors de Daphne du Maurier

44-45

● La biografia de Stefan Zweig sobre Erasme de Rotterdam ● Ted Kooser, un poeta excel·lent que cal descobrir

Per què cal tornar a llegir Montserrat Roig?

Setanta-cinc anys després del naixement de l'escriptora es preparen noves edicions de les seves novel·les i articles, traduccions a l'anglès, taules rodones i una gran festa d'homenatge

me Riera sobre Montserrat Roig a l'Ateneu Barcelonès dilluns vinent. “La vaig començar a llegir a l'institut com a novel·lista, però va ser a través del periodisme on vaig veure un gran talent –admet–. Entrevistes com la que fa a Clementina Arderiu, inclosa a *Retrats paral·lels*, diuen molt més que alguns tractats sobre feminisme. Arderiu no parava de parlar del marit, Carles Riba, per molt que Roig li preguntés sobre la seva obra”. Punsoda reivindica l'actualitat de l'obra de Roig a través de diversos aspectes, entre els quals hi ha la presència del feminisme i la maternitat. “No és una feminista de manual, vincula les seves idees a la terra, a la cadena silenciosa de les àvies i les besàvies, als plaers i les queixes que no van testimoniar i que, per tant, no s'han transmès”, explica. Pel que fa a la maternitat, Roig no la defuig ni tampoc en dona “una visió idealitzada”. “La imatge que presenta és quotidiana i alhora mental, i això també l'acosta al present –continua–. En alguns articles sobre política hi veiem que és capaç de conjugar idees de tribuna amb detalls més íntims i humans,

com ara la menció a Irene Villa, que es va quedar sense cames per culpa d'un atemptat d'ETA. Coses com aquesta la fan diferent dels altres”.

Polièdrica

Es recupera 'La veu melodiosa' i es publica un recull d'articles

“Un element que ha jugat a la contra de Montserrat Roig és que fos tan polièdrica –diu Betsabé García–. Va fer moltes coses, sí, però és una única figura, que s'estructura al voltant del que va ser tota la vida, escriptora”. Roig va debutar el 1970 amb *Molta roba i poc sabó... i tan neta que la volen*, premi Víctor Català, i en només dues dècades de trajectòria va publicar novel·les, contes, assajos, articles i fins i tot teatre. “Durant anys se l'ha venut com un

FOTOMUN-TATGE D'AINA BONET BOHIGAS A PARTIR D'UNA FOTOGRAFIA ICÒNICA DE MONTSERRAT ROIG FETA PER PILAR AYMERICH.

TRAMOIA PRODUCCIONS CULTURALS

referent del feminisme, però l'hem de reivindicar no només com a dona, sinó també pel valor de la seva obra literària”, afegeix Pilar Beltran. “Va morir als 45 anys i els llibres que va deixar tenen tant o més valor que el que altres autors deixen en una vida el doble de llarga”, remarca Albert Forn.

Tres dècades després de la mort, la reedició aquesta tardor de *La veu melodiosa* (1987) a Edicions 62 permetrà redescobrir una cara diferent de la narrativa de Roig. “És una novel·la molt més simbòlica que tot el que havia fet abans, i apunta nous camins que hauria pogut emprendre en un futur que va quedar estroncat per la malaltia –admet Pilar Beltran–. Està ambientada durant els últims anys de la dictadura. A

l'Espardenya el cria un avi que el vol protegir del món i l'educa de manera aïllada, fins que el noi li demana d'anar a la universitat i llavors entra en contacte amb un grup clandestí que li canvia la vida”.

La novel·la apareixerà al mateix temps que el recull d'articles *Algo mejores* a Debate, del qual s'ha ocupat Betsabé García. El volum arrenca el 1966 i arriba fins al 1983. Hi ha crítica literària, també articles on explica les eleccions d'Anglaterra i un altre sobre un viatge a Irlanda on va veure esclatar una bomba al carrer.

Internacional

Gràcies a l'editorial Fum d'Estampa es llegirà en anglès

Fins ara alguns dels llibres de Montserrat Roig es podien llegir en una desena de llengües, entre les quals hi ha el francès, l'italià, l'alemany, el neerlandès, el xinès i el japonès. Aquesta tardor deixarà de ser inèdita en anglès. “La vaig començar a llegir fa un parell d'anys –diu l'editor i traductor Doug Suttle–. Em va semblar una veu potent, feminista i molt poètica d'aquella generació que encara estava atrapada al final del franquisme però que ja mirava cap a la democràcia”.

Els primers llibres de Fum d'Estampa, l'editorial de Suttle, que publica només traduccions del català a l'anglès –clàssics com *La bogeria*, de Narcís Oller, i contemporanis com *La resistència íntima*, de Josep Maria Esquirol–, van arribar el juny de l'any passat, en plena pandèmia. “La nostra editorial encara no ha conegut el món d'abans, però en un any hem aconseguit que cada vegada més gent ens reconegui i s'hi engresqui –explica–. D'aquí dos mesos començarem a distribuir als Estats Units”. El primer llibre de Montserrat Roig que es podrà llegir en anglès serà *El cant de la joventut*, un recull de contes del 1989. Serà al novembre. Mig any després, cap al maig del 2022, publicaran la seva primera novel·la, *Ramona, adéu* (1972). “M'agrada molt com entrellaça la gran història amb els contextos més íntims dels personatges”, diu Suttle. Si els llibres són ben rebuts, és probable que l'editor hi reincideixi amb *El temps de les cíteres*. “Em va sorprendre descobrir que no es podia llegir res d'ella en la meua llengua –admet Suttle–. Hi ha molts casos com ella!” ♦♦

